JOHÁNEK Z NEPOMUKU

vydává Matice sv. Jana Nepomuckého

CHARISMA SV. JANA NEPOMUCKÉHO

Církevní dokumenty někdy v souvislosti s velkými světci a zakladateli řádu hovoří o jejich „charismatu“, tedy mimořádném (a tedy specifickém) obdarování pro církev. Jaký je tedy tento DAR v podobě sv. Jana Nepomuckého pro církev? Ve vstupní modlitbě k svátku světce se hovoří: „Bože, Tys vyvolil kněze a mučedníka Jana za obhájce práv církve a za strážce zpovědního tajemství; dej, ať následujeme příklad jeho statečnosti a věrně plníme službu, ke které jsi nás povolal.“

Měli bychom se tedy nad tím zamyslet a modlit se za to, abychom rozvíjeli právě tento Boží dar, který udělil Bůh církvi v osobě našeho světce. Zejména je to aktuální pro nepomucké farníky - kdo jiný než oni by se měli jím nejen pyšnit, ale i statečně a věrně tuto službu plnit a ostatní pro ni inspirovat?

OBHÁJCE PRÁV CÍRKVE

V tomto čísle Johánka bych se chtěl zmínit o prvním specifickém daru (charismatu) sv. Jana: „obránce práv církve“.

Jestli je naše doba něčím z duchovního hlediska specifická, tak to je popíráním práv a autority církve. Bylo by asi na dlouhou historickou diskusi, proč tomu tak je. Možná by se dala dokonce spojit i s diskusí nad 100. výročím vzniku samostatné Československé republiky. Co však bych chtěl, abychom si uvědomili, je, že neexistuje spravedlivý a pravdivý život a další rozvoj nějaké společnosti bez autority, která se stará o dodržování práv. A tato práva a autorita nemohou pocházet jen ze samotného lidského rozhodnutí, ale musí pocházet od Boha.

Dnes se mnoho hovoří o právech všelijakých menšin a přijímají se zákonná opatření (třeba i v rozporu s přirozeným řádem), aby se tato práva prosazovala. Jen jedno je na okraji, a to práva církve, která

jí byla svěřena samotným Bohem. Sv. Jana stála obhajoba církve život. Byl natolik pravdivý, že v tomto ohledu neželel svého života.

Najdou se i dnes takoví stateční a pravdiví mužové a ženy, kteří se přes všeobecné pohrdání za církev postaví? Jestliže se najdou, nemám obavu o budoucnost naší společnosti, našeho státu.

P. Jiří Špiřík

HERALDICKÉ PAMÁTKY v poutním kostele sv. Jana Nepomuckého v Nepomuku

Heraldika představuje mezi humanitními obory jednu z nejzajímavějších disciplín, neboť v sobě spojuje vědu a umění. Je to nauka o erbech a znacích, jejich vzniku, vývoji a významu. Zahrnuje však i schopnost je výtvarně reprodukovat či přímo navrhovat (kupříkladu znaky obcí či církevních hodnostářů). Protože erb či znak (v zásadě jde o synonymum, ale pojem erb se používá spíše ve spojení se šlechtou, neboť je odvozen z německého slova „Erbe" – dědic a vyjadřuje tudíž znak zděděný po předcích) býval v minulosti symbolem výsadního společenského postavení svého nositele, využívaly se nejrůznější možnosti, jak jej vystavit na odiv, a to v náležité a dobovému vkusu odpovídající výtvarné podobě. Mnohá zpodobnění erbů a znaků jsou tak sama o sobě malým uměleckým dílem. Zdobily a vlastně dosud zdobí exteriéry a interiéry budov, obrazy, sochy, předměty užitého umění i každodenní potřeby, funerální památky (například náhrobníky), knižní tisky apod. Programově byly v hojné míře umisťovány tam, kde se scházelo velké množství lidí, kteří je mohli vnímat jako připomínku konkrétní osoby a jejího významu pro danou lokalitu. K nejfrekventovanějším „nosičům" heraldických symbolů tak patřily právě kostely, jež zvláště v dřívějších dobách představovaly důležité místo setkávání široké veřejnosti. Erby a znaky zde reprezentovaly osoby, instituce a organizace nějakým způsobem spjaté s konkrétním místem, tedy ty, kdo se podíleli na jeho vzniku, údržbě, rozvoji, nebo zde třeba nalezli místo svého posledního odpočinku. Nejinak je tomu v případě nepomuckých kostelů, z nichž zaměříme svou pozornost nejprve na poutní chrám sv. Jana. Abychom neuvedli čtenáře následujících řádků ve zmatek, je potřeba předem upozornit na jednu zvláštnost heraldiky, a tou je zrcadlově obrácené vnímání stran při popisu erbu, jelikož ten je nahlížen z perspektivy nositele štítu, nikoli pozorovatele. Čili heraldicky levá strana je ve skutečnosti pravá a naopak.

Je všeobecně známo, že současná monumentální stavba vznikla v letech 1734–1737 na místě staršího kostelíka sv. Jana Křtitele podle plánů věhlasného pražského stavitele Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Na tyto základní skutečnosti upozorňují hned heraldické

prvky na průčelí, jež vlastně mají příchozího takříkajíc uvést do děje. Na původním raně barokním portálu vidíme po stranách naddveřního překladu dvě osmihroté hvězdy – rodové erbovní znamení Šternberků, po více než 250 let majitelů panství Zelená Hora, kteří dali vystavět na místě domnělého rodného domku sv. Jana Nepomuckého kostelík ke cti jeho křestního patrona sv. Jana Křtitele, čímž podpořili místní svatojánskou úctu (dosud oficiálními církevními kruhy nepotvrzenou) a položil základ poutní tradice. Bližší faktografické údaje k tomu podává šestiřádkový latinský nápis na portálu, který zní: **HANC ECCLESIAM IN DOMO CVNARVM B: IOANIS NEPOMV / CENI STANTEM IN HONOREM S: IOANIS BAPTISTAE EXTRVXIT / EX LEGATO ILLVSTRISSIMI CONIVGIS SVI FRANCISCI DE STERNBERG / LVDOMILA DE RZICZAN etc. NVPER VERO 1686 20 AVG: INCENDIO HVIVS OP / PIDI DEFORMATAM PRISTINO RESTITVIT DECORI EORVNDEM FILIVS ET / HAERES WENCESLA. ADAL. COMES A STERNBERG ANNO 1688** *(Překlad: Tento kostel, stojící na místě rodného domu blaženého Jana Nepomuckého, vystavěla ke cti sv. Jana Křtitele Ludmila z Říčan z odkazu svého nejjasnějšího manžela Františka ze Šternberka, a když byl záhy poškozen při požáru tohoto městečka 20. srpna 1686, obnovil jej roku 1688 v původní kráse jejich syn a dědic Václav Vojtěch hrabě ze Šternberka.)*

Václav Vojtěch ze Šternberka (1643–1708) byl synem Františka Karla Matyáše ze Šternberka, který zemřel předčasně roku 1648 na zranění nešťastně utrpěné při obléhání Prahy Švédy, a jeho manželky Ludmily Benigny z Říčan († 1672). Zelenohorské panství spolu s patronátem nad nepomuckými kostely převzal roku 1665. Zastával vysoké zemské úřady, byl nositelem prestižního řádu Zlatého rouna a proslul jako velkorysý stavebník a mecenáš barokního umění. Z jeho iniciativy vznikl kupříkladu letohrádek Troja.

Nad portálem je umístěn erb s ozdobně prolamovaným štítem s volutami a akantem, který vyplňuje znamení leken (lekno – dva přivrácené leknínové listy, dole spojené a vykořeněné, v našem případě ale zřejmě nepochopením řemeslníka pojaté jako jetelové trojlisty) s osmihrotou hvězdou uprostřed. Na horním okraji štítu spočívá listová koruna a jako štítonoši slouží dva gryfové s hlavami natočenými k pozorovateli. Erb upomíná na osobu hraběte Adolfa Bernarda z Martinic (* 30. května 1681), od roku 1726 majitele zelenohorského panství, který započal výstavbu vrcholně barokního poutního chrámu. Dokončení

a následného vysvěcení kostela se ale nedočkal, neboť zemřel již 27. července 1735. Všechny závazky převzala jeho dcera a jediná dědička Marie Dominika z Martinic (1721–1784), toho času ovšem nezletilá.

Když vstoupíme do interiéru kostela, uvidíme skupinu čtyř polychromovaných erbů v jednoduchých kartuších na hlavním oltáři. Ten byl objednán roku 1878 tehdejším nepomuckým děkanem Matějem Josefem Veselým u Křesťanské akademie v Praze (návrh vytvořili Antonín Baum a Bedřich Münzberger) v souvislosti s celkovou obnovou chrámu před nastávajícím 150. výročím kanonizace sv. Jana. Posvěcen byl spolu s dalšími třemi oltáři dne 1. května 1879 pražským pomocným biskupem ThDr. Karlem Průchou a vloženy do něj ostatky sv. Jana, sv. Kolumbána a sv. Silveria. Doprostřed neorenesanční oltářní architektury byla postavena původní postříbřená svatojánská socha od Ludvíka Fortnera z roku 1849.

Erby jsou umístěny po dvou v dolní části oltáře po stranách svatostánku. První tvoří modrý štít se zlatou osmihrotou hvězdou. Blíže k tabernáklu je čtvrcený štít, jehož 1. a 4. pole je dále čtvrceno, 1. a 4. pole pak pětkrát stříbrno-červeně dělené, 2. a 3. stříbrno-červeně

routované ve dvou řadách. Ve 2. černém poli hlavního štítu je stříbrná orlice, ve 3. modrém poli zlatý korunovaný lev a přes něj stříbrno-červeně ve dvou řadách šachované břevno. Protějšek mu tvoří dvakrát dělený, nahoře a dole jednou a uprostřed dvakrát polcený štít. Jeho 1. pole je dále polceno, vpravo se v zlato-stříbrně polceném poli objevuje černo-červeně polcená orlice se stříbrným perisoniem, vlevo v červeném poli stříbrný korunovaný dvouocasý lev. 2. pole je červeno-zlatě dělené modrým vlnitým zúženým břevnem, horní pole vyplňuje stříbrný korunovaný kráčející lev, dolní pak černá orlice se stříbrným perisoniem. Ve 3. a 7. červeném poli stojí na zeleném trávníku zlatý, do středu obrácený zubr. Ve 4. stříbrném poli je zlatý (původně červený) korunovaný lev, v 5. a 6. zlatém poli hnědá lavice a na ní černá orlice se stříbrným perisoniem. Zcela napravo je pak umístěn červený štít se stříbrnými lekny se zlatou osmihrotou hvězdou uprostřed.

Čtveřice erbů na hlavním oltáři zdůrazňuje významné osobnosti v dějinách kostela. První reprezentuje rod Šternberků, zejména již zmíněného Františka Karla Matyáše, jeho manželku Ludmilu Benignu z Říčan a syna Václava Vojtěcha ze Šternberka, s nimiž je spjata výstavba a obnova původního raně barokního kostelíka sv. Jana Křtitele. Erb zcela vpravo naopak připomíná hraběte Adolfa Bernarda z Martinic jako stavebníka současného

poutního chrámu. Oba erby blíže svatostánku se vztahují k osobě, jež byla majitelem velkostatku Zelená Hora a vykonávala patronát nad kostelem v době jeho obnovy v letech 1878–1879, na níž se zásadním způsobem podílela, totiž kněžny Wilhelminy Josephiny Adelaidy rozené hraběnky von Colloredo-Mannsfeld (1826–1898), a jejího, v tu dobu však již zesnulého manžela knížete Vincenze Karla Josepha von Auersperg (1812–1867). Dlužno dodat, že erb Colloredo-Mannsfeldů (vlevo) je neúplný, jelikož postrádá srdeční štítek s vlastním erbem Colloredů (černý štít se stříbrným břevnem a černým orlem pod císařskou korunou v něm). Na oltáři je tak vyobrazen vlastně pouze erb mannsfeldský. Jisté nepřesnosti, v tomto případě ale spíše výtvarného rázu, vykazuje i erb Auerspergů (vpravo).

Pokračování v dalším čísle.

Vladimír Červenka

OSTATKY SVATÝCH V KOSTELE SV. JANA NEPOMUCKÉHO

Vcházím do poutního kostela sv. Jana Nepomuckého. Vždycky můj zrak v první chvíli padne na hlavní oltář, kde pod sochou sv. Jana svítí věčné světlo nad svatostánkem. Tento krásný chrámový prostor ukrývá kromě pokladu nejvzácnějšího, Nejsvětější Svátosti oltářní, samozřejmě i ostatky sv. Jana. Zvědavě jsem se jednou sama sebe zeptala, kde vlastně ostatky sv. Jana jsou? V hlavním oltáři, či v tom prostředním, tzv. Kolébce sv. Jana? A kdy byly do kostela přineseny?

Farní kronika města Nepomuk dala odpověď na moji otázku a přidala ještě další informace.

Musela to být velká sláva, onoho 1. května 1879, když „Jeho biskupská milosť nejdůstojnější pan doktor Karel Průcha, biskup Joppenský“ (jak píše nepomucký děkan Matěj Veselý ve farní kronice), posvětil pět oltářů – totiž hlavní, prostřední (tzv. Kolébku) a tři další a umístil do nich ostatky svatých.

Ostatky sv. Jana byly vloženy do dvou oltářů – do hlavního, ke cti sv. Jana, a do prostředního, zasvěcenému sv. Kříži. Ale oba oltáře obsahují ostatky ještě dalších světců. Hlavní oltář ostatky sv. Kolumbána a sv. Silveria, prostřední ostatky sv. Bartoloměje a sv. Tomáše z Cantelupe.

Proč právě těch?

To v kronice nenajdeme, musí nás vést úvaha nad jejich životními osudy.

Sv. Bartoloměj, jeden z dvanácti apoštolů a patron blízké Plzně, pocházel z Galileje a zemřel v 1. stol. v Arménii. Podle legendy uzdravil dceru arménského krále, která podléhala záchvatům zuřivosti tak, že musela být spoutána řetězy. Vlivem dceřina uzdravení přijal král a celý jeho dvůr křesťanskou víru, ale pohanští kněží v čele s pohanským královým bratrem ho uvěznili a odsoudili k tzv. perskému trestu smrti – Bartoloměj byl nejprve stažen z kůže a poté ukřižován hlavou dolů. Krutost mučení sv. Bartoloměje spjatá se zvůlí lidí blízkých králi odkazuje ke krutosti mučení sv. Jana.

Sv. Tomáš z Cantelupe (zemř. 1282), biskup a rektor oxfordské univerzity, byl právník, velmi vzdělaný muž, obhájce biskupské jurisdikce, který urovnával spory vzniklé z věroučných otázek. Souvislost s tímto Tomášem je tedy také jasná – i náš Johánek, jenž studoval práva na univerzitě v Padově, řešil církevní právní otázky.

Sv. Kolumbán, který zemřel poč. 7. stol. v Itálii, se narodil v jihovýchodním Irsku. V Evropě zavedl zpověď a pokání. Jeho ostatky odkazují k sv. Janu jako ke zpovědníkovi, který zpovědní tajemství nevyzradil.

Na Itala sv. Silveria (zemř. 537), papeže, byl vyvíjen nátlak ze strany světské moci, aby schválil monofyzitské bludařství, jež hlásalo, že Ježíš Kristus má pouze božskou přirozenost a že jeho tělo bylo jen zdánlivé. Sv. Silverius řekl: „Nikdy nepotvrdím zjevného bludaře a raději vydám svůj život, než bych se zpronevěřil katolické pravdě a schválil, co zavrhla Církev." Tím na sebe přivolal pomstu ze strany císařského dvora a byl vposled vyhoštěn na ostrov v Palmarii a tam zemřel zřejmě hlady. I náš sv. Jan byl pevný ve svých názorech a světské moci se nepodvolil.

Je vidět, že ostatky svatých byly pro oba oltáře vybrány nikoli náhodně, ale po pečlivé úvaze. V chrámovém prostoru má sv. Jan Nepomucký kolem sebe své blízké, duchovně spřízněné svaté. Někdy si i na ně vzpomeňme a prosme je o pomoc.

Při příští návštěvě kostela na stránkách Johánka si povíme o ostatcích svatých uložených v bočních oltářích.

Pokračování v dalším čísle.

Marie Bílková

JAK ŠEL ČAS
ve Svatojánském muzeu a na arciděkanství v sezoně 2018

Sezona 2018 byla na arciděkanství i ve Svatojánském muzeu poměrně pestrá. Nejvíce návštěvníků zavítalo do muzea při již tradičních nepomuckých akcích, tedy při Otvíráme Nepomuk! v dubnu a při svatojánské pouti v květnu. V rámci pouti se uskutečnil i první slavnostní koncert v nově upraveném hudebním sále v patře arciděkanství, kdy byl tento prostor představen veřejnosti. Velmi zajímavá byla také doprovodná fotografická výstava k 10. výročí založení Matice sv. Jana Nepomuckého. V průběhu léta a podzimu se pak na arciděkanství konaly další zajímavé kulturní události, které celé místo oživily a přivedly nové tváře – ať už z řad účinkujících, nebo místních návštěvníků.

Na počátku července mohli příchozí obdivovat výstavu krásných historických kostýmů, hned poté se v celém areálu fary uskutečnilo Barokní odpoledne v režii plzeňského DEPO 2015. V polovině října se, opět v hudebním sále, hrálo i divadlo – westernová kabaretní komedie v podání talentovaného uměleckého spolku z Klatov. Derniéru letošní turistické sezony pak představovala výstava keramické tvorby, také z dílny jedné z regionálních umělkyň, stejně jako v případě předchozích rób. A samozřejmě nesmíme zapomenout zmínit, že na podzim navštívila Svatojánské muzeum i kostel sv. Jakuba jedna z plzeňských základních škol, a to hned s několika třídami – první „vlaštovka", která dorazila na nový muzejní edukační program, koncipovaný právě pro základní a střední školy, zaměřený na osobnost sv. Jana Nepomuckého a mnoho souvisejících skutečností.

Letošní sezona je již tedy za námi a v roce 2019 se s vámi budeme těšit na viděnou opět od 2. dubna – ve Svatojánském muzeu samotném, a stejně tak i při dalším kulturním dění na nepomuckém arciděkanství!

Hana Černohousová
Arciděkanství Nepomuk

Časopis JOHÁNEK vydává Matice sv. Jana Nepomuckého, Přesanické nám. 1, 335 01 Nepomuk. Časopis je neprodejný. Tisk: VARIUS Praha s.r.o.